

[Clara Munck.]

forskellig side i ministeriet, synes tiden dog endnu ikke moden . . .“

Det skal man da vist også lægge udvalget på sinde.

Hanne Reintoft: På foranledning af ministerens forespørgsel skal jeg lige bede undskyldt, hvis jeg ikke har udtrykt mig tilstrækkelig klart. Jeg tilsagde støtte til udvalgsarbejdet ikke alene på egne vegne, men på hele gruppens vegne.

Ministeren for familiens anliggender (Camma Larsen-Ledet): Jeg beklager, at det af det forelagte ikke helt klart fremgår, at jeg mener, at husmoderafløseren, der ønsker en uddannelse, skal have ret til en løngodtgørelse, medens uddannelsen står på. Jeg tror ikke, at der, fordi man gør uddannelsen obligatorisk, på én gang vil være mange, der ønsker uddannelsen. Jeg tror, at det budgetforslag, der foreligger, udmærket kan klare tilgangen af kvinder, der ønsker denne uddannelse. Jeg har nemlig på fornemmelsen, at der stadig væk er en del, som ønsker hjemmehjælperuddannelsen — som i og for sig er den samme — men som vil bruge den inden for det felt, som hjemmehjælpen er. Jeg tror helt afgjort, at dette budgetforslag nok skal klare det run, der er på uddannelsen, selv om jeg godt ved, at der, hvis kommunerne stiller sig meget positivt og det skal foregå i en vældig fart, kan blive tale om en sprængning af budgettet. Hvis vi skulle komme i den lykkelige situation, skal jeg være villig til at gå til finansministeren og ansøge om flere penge; men jeg tror ikke, den kommer til at foreligge, for man må naturligvis, hvis en uddannelse skal være obligatorisk, strække den over flere år; vi kan ikke på én gang have alle under uddannelse.

(Kort bemærkning).

Clara Munck: Ja, jeg må desværre opgive at forklare ministeren, hvad det er, jeg bebrejder hende. Ministeren fremsætter et lovforslag, der afviger fra den tidligere gældende lov, og hævder så, at der ikke er sket nogen ændring. Jeg opgiver at forklare det yderligere. Til gengæld kan jeg berolige ministeren med, at jeg godt kan læse et

lovforslag, og for mig er det selvfølgelig ganske tydeligt, hvad ministeren vil, når ministeren siger, at personalet har ret til godtgørelse under uddannelsen.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Thestrup): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om børnetilskud og andre familietydelser. (Støtte til mødre i forbindelse med fødsel).

(Lovforslaget (nr. 46) findes i tillæg A. sp. 1441, fremsættelsen i tidenden sp. 1059).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Astrid Skjoldbo: Jeg føler trang til at takke familieministeren for dette lovforslag, hvis væsentligste indhold er støtte til mødre i forbindelse med fødsel. De ca. 15 mill. kr., som udgiftsstigningen repræsenterer for det offentlige, er nu ikke nogen stor sum, men for den enlige kvinde kan de ca. 800 kr. pr. måned i 4 måneder betyde en vis tryghedsfølelse i situationen omkring barnets fødsel og for barnet forhåbentlig en bedre start i livet.

Det var måske ikke helt det, vi i udvalget vedrørende børnetilskud m. m. tænkte os, da vi rettede en henstilling til ministeren om at undersøge dette spørgsmål i et hurtigtarbejdende udvalg; men jeg synes ikke, det er nogen dårlig løsning, udvalget er nået frem til: ret til 4 måneders barselhvile med en økonomisk støtte på ca. 800 kr. pr. måned med fradrag af andre indtægter. Funktionærer har jo ret til 5 måneders barselhvile på halv løn, uanset om den pågældende er gift eller ej, uanset om hun har behov for denne økonomiske hjælp,

[Astrid Skjoldbo.]

og der var, så vidt jeg husker, ingen, der havde noget at indvende herimod, da funktionærloven sidst var til revision.

Forslaget har været ude for megen modvind i dele af den borgerlige presse, hvor der har været fremført både forargelse og modvilje over for det. Man fremfører bl. a., at ikke alle enlige mødre har brug for denne hjælp, at man hellere må hjælpe bedre og rigeligere i de virkelige trangstilfælde, at den enlige moders problemer er mangeartede, og at dette forslag ingen virkelig hjælp er. Og så udtrykker man virkelig forargelse over, at forslaget, hvis det vedtages, først og fremmest vil medvirke til, at de unge, der i dag gifter sig, fordi de venter et barn, i fremtiden vil vente 4 måneder med at gifte sig, så de først kan modtage den offentlige hjælp på omkring 3.200 kr. i alt.

Egentlig undrer denne problemstilling mig noget. Hvorfor er vi ikke blevet stillet over for de samme betragtninger, når det gælder enkepensionen? Der er da også enker, der undlader at gifte sig, for at pensionen ikke skal bortfalde. Og hvad med ungdommens uddannelsesfond? Også her gælder det da, at nogle unge undlader at gifte sig, såfremt den, man skal giftes med, har en normal indtægt og hjælpen derfor vil bortfalde, når man gifter sig. Jeg kunne nemt opregne andre befolkningsgrupper, hvor lignende forhold gør sig gældende, for slet ikke at omtale dem, der undlader at gifte sig af skattemæssige grunde. Men det synes altså at være mere forargeligt, når det drejer sig om unge, der ofte kommer fra andre befolkningslag, f. eks. fra industrien.

Spørgsmålet om at hjælpe individuelt, altså efter skøn, er slet ikke så ligetil, som det ofte lyder, og jeg er ganske tilfreds med, at udvalget har taget dette spørgsmål op til overvejelse. Der vil næsten altid danne sig en praksis inden for den enkelte kommune, hvorefter man nogenlunde generelt giver den ansøgte hjælp, eller der kommer ligefrem cirkulærer, hvorefter man har at rette sig, og så er man jo lige vidt. Værre er det, at der oftes skabes uens praksis fra den ene kommune til den anden, og det giver anledning til megen utilfredshed.

Hjælp efter skøn føles ofte ydmygende

for den, der skal hjælpes. De undersøgelser og spørgsmål, den ansøgende kommer ud for, føles næsten altid som noget ubehageligt, uanset hvor taktfuld den spørgende er. Trods alt vil de fleste have i hvert fald noget af deres privatliv i fred. Det er lidt nok i forvejen, synes jeg. Det er muligt, at man ved generelle løsninger undertiden hjælper, hvor trangten ikke er særlig stor; men jeg vil nu hellere være med til at hjælpe én for mange end ti for lidt.

Hensigten med lovforslaget er i første række at holde moder og barn sammen en tid efter fødslen. Alle undersøgelser synes at vise, at barnet udvikler sig mest harmonisk, når det er hos moderen den første tid af sit liv. Om så 4 måneder er tilstrækkeligt, er naturligvis et andet spørgsmål; men det vil da altid blive lettere for moderen at amme sit barn, når hun er hjemme hos det i disse måneder. Og så er der sikkert også noget om, at moderen ikke må være alt for længe borte fra arbejdsmarkedet, hvis det ikke skal skade hende erhvervsmæssigt.

Men den enlige moder, hvis tilværelse bliver helt ændret, den dag hun får et barn, hun skal forsørge, trænger til at få en smule tid til sin omstillingsproces. Måske må hun have en uddannelse eller hjælp til at gennemføre en allerede påbegyndt uddannelse, eller måske skal hun bare finde en anden og mere egnet arbejdsplads, og jeg finder derfor den foreslåede ordning god både for moder og barn. Jeg tror, arbejdspladsernes kvinder vil hilse dette forslag med glæde. De kender problemerne og de vanskeligheder, den enlige moder ofte har at kæmpe med.

Men naturligvis løser det ikke alle problemer. Der findes vel ikke nogen patentmedicin, heller ikke på dette område, men jeg tror, vi har fat i den rigtige ende. Allerede nu kan såvel mødrehjælpen som de sociale udvalg hjælpe de unge mødre til en uddannelse, og det er naturligvis den bedste hjælp, man kan give dem; og specielt mødrehjælpen, synes jeg, har haft meget held med at få disse uddannelser gennemført.

Med hensyn til boligspørgsmålet kan det vel heller ikke løses isoleret for denne gruppe. Tager man lejligheder, der tidligere har været lejet ud til unge ægtepar, og giver dem for-

[Astrid Skjoldbo.]

trinsvis til enlige mødre, så løser man ikke problemerne; man flytter bare rundt på dem. Vi må bygge flere lejligheder, så ikke en enkelt gruppe skal være sorteper. Og lad os komme i gang med at bygge nogle mødrepenioner, lidt i retning af de ungdomspensioner, man har haft megen succes med, pensioner, hvor den særlig vanskeligt stillede unge moder en tid efter fødslen kan bo med sit barn, indtil hendes forhold bliver lidt mere stabile.

Alt i alt må jeg på min gruppes vegne erklære mig enig i lovens grundprincipper. Om administrationen udelukkende skal ligge hos den sociale forvaltning, eller andre institutioner, f. eks. mødrehjælpen, også kan komme i betragtning, det kan vi da se på i det udvalg, jeg forventer vil blive nedsat. Mon ikke vi kan forhandle os til rette med ministeren herom?

Eva Rée: I sidste folketingsår vedtog man loven om børnetilskud og andre familiefordelinger som familieministerens første lovforslag. I det her foreliggende lovforslag, der først skal træde i kraft 1. januar 1969 samtidig med kildeskatten, foreslås nu de første ændringer, alene omhandlende støtten til enlige mødre i forbindelse med fødsel. Jeg ved ikke, om man kan vente flere ændringer.

Det emne, vi her drøfter, var jo et af de spørgsmål, man var inde på under det dengang nedsatte folketingsudvalgs arbejde, og jeg vil gerne her lige nævne, at man under udvalgsarbejdet i fjor drøftede, om det ikke ville være en rigtig løsning, at det offentlige ydede hjælp til mødre, der helt eller delvis afholdt sig fra at tage arbejde uden for hjemmets 4 vægge for at kunne passe deres børn en vis tid efter fødslen — altså ikke alene en støtte til den enlige moder, som nok kan trænge til hjælp, men også til andre mødre, der ligeledes kan trænge til hjælp. Det kan derfor virke lidt overraskende, at der nu fremsættes et lovforslag om de enlige mødre alene, selv om deres problemer er store og vanskelige.

Vi var under sidste folketingssamling enige om, at spørgsmålet om støtte til samtlige mødre skulle undersøges nærmere — i øvrigt på foranledning af mindretallet: det radikale venstre, de konservative og venstre. Af de bemærkninger, som ledsager familie-

ministerens lovforslag, fremgår det, at et udvalg, nedsat under ministeriet for familiens anliggender, har drøftet problemerne, og at det er på grundlag af forslag drøftet i dette udvalg, at familieministeren fremsætter sit lovforslag. Jeg synes derfor, det havde været rart og måske også rimeligt, om vi i tilslutning til lovforslagets fremsættelse eller i hvert fald i god tid unden førstebehandlingen her i tinget — og ikke så sent som i går — havde modtaget den udarbejdede betænkning, så meget mere som den udelukkende omhandler de enlige mødres problemer generelt og altså ikke alle mødres.

Man fristes til at spørge, hvorfor det haster så meget med fremsættelsen af forslag om lovændringer, som for det første ikke skal træde i kraft før den 1. januar 1969 og for det andet efter familieministerens egne oplysninger tilmed kun løser en del af den enlige moders problemer. Jeg synes, det havde været naturligere at fremsætte et lovforslag, der i hvert fald løste problemerne fuldt ud for nogle fremfor halvt for mange.

Alligevel kan jeg møde familieministerens forslag med en vis sympati, idet det resultat, familieministeren altså foreløbig er nået til, er det, at der bør gives den enlige moder mulighed for i 4 måneder efter et barns fødsel at blive hjemme for at tage sig af barnet og i den periode samtidig modtage en ydelse fra det offentlige på ca. 800 kr. om måneden, fordi denne ydelse ikke alene er tænkt som udvidet barselhvile, men som et tilskud til den enlige moder, mens hun finder frem til, hvordan hun vil tilrettelægge fremtiden for sit barn og sig selv. Retten til at modtage denne ydelse er så i øvrigt betinget af, at den enlige moder følger de anvisninger, hun måtte få via de sociale udvalg, og man må så håbe på, at disse råd og disse anvisninger kan gives i hjemmet fremfor på diverse kontorer.

Lovforslaget kan altså nok siges at rumme forbedringer og tiltrængte forbedringer for den enlige moder; men spørgsmålet er, om det er forbedring nok. Ville det ikke være en bedre løsning at yde virkelig fornøden støtte til de enlige mødre og til andre mødre med, som trænger til økonomisk støtte, fremfor generelt at yde støtte til samtlige enlige mødre og dem alene, altså yde indi-

[Eva Rée.]

viduel hjælp fremfor generel? Det er jo desværre sådan, at der er en række af uløste sociale problemer, og at økonomien ikke slår til, så de alle kan blive løst, hvor nødvendigt det end er.

Dette nævner jeg ikke, for at vi dermed skal slå os til tåls eller til ro, men for at pege på, at det for de 15 mill. kr., som lovforslagets gennemførelse vil koste, måske havde været bedre at løse enkeltstående problemer og de problemer, der trænger sig mest på; jeg tænker her på, at mødrehjælpen, som er i forbindelse med mange af de enlige mødre og med adskillige samlevende ægtefæller, stadig har alt for utilstrækkelige midler til rådighed, bl. a. også til uddannelsesformål. Det er jo sådan, at mødrehjælpen har måttet afvise selv fuldt berettigede ønsker om hjælp til uddannelse, fordi man ikke har haft økonomisk mulighed for at imødekomme ønskerne. Vil mødrehjælpen få denne støtte nu? Man kan også nævne specielle forhold for kvindelige lærlinge og for kvinder under medhjælperloven.

Nu anfører familieministeren som begrundelse for sit lovforslag bl. a. — og det forekommer mig at være et væsentligt argument — at mange kvinder er afskåret fra dagpenge, fordi de ikke i tilstrækkelig lang tid har haft tilknytning til arbejdsmarkedet. Ved den foreslåede 4 måneders ydelse løses altså dette problem. Drøftelserne om dagpengene var vi i øvrigt også inde på under udvalgsarbejdet i sidste folketingsår, idet det havde vist sig, at det særlig var et problem for mange unge mødre under uddannelse eller unge mødre, der netop havde afsluttet en uddannelse, og for kvinder, der genoptog et arbejde efter en separation eller en skilsmisse. Hertil kommer så, at dagpengene i alt kun kommer til udbetaling i 14 uger omkring en fødsel, altså medregnet tiden før fødslen, hvorved flere af de tilladte 14 uger kan blive opbrugt af helbredsmæssige eller andre grunde.

Forslaget om de 4 måneder har altså sine plussider; men er det tilstrækkelig gennemtanke, at det kan være et minus at holde den enlige moder borte fra sit arbejde i så lang en periode? Der kan skabes vanskeligheder ved tilbagevenden, og i en tid med arbejdsløshed rammes ofte kvinderne først uanset forsørgerforhold.

Man må vel også være varsom med udelukkende at forbedre forholdene for den enlige moder, selv om den enlige moders vanskeligheder er særdeles håndgribelige og let forståelige og en ændring til det bedre er absolut tiltrængt. Der må sættes ind, hvor der primært er brug for det.

Nogle enlige mødre — og det er de færreste — har en uddannelse og kan vende tilbage til deres arbejde uden problemer, også tidligere end efter 4 måneders forløb, hvis de ønsker det; andre har betydelig større behov for støtte og hjælp end den, lovforslaget kan give dem. En individuel hjælp har derfor større betydning, selv om den kan være vanskeligere at administrere. Til gengæld er problemerne så store, at administrationsvanskeligheder ikke bør stille sig hindrende i vejen.

Så vidt jeg har nået at gennemlæse den i går modtagne udvalgsbetænkning, har nogle af udvalgsmedlemmerne da også henvist til, at det i en tid, hvor der stilles store krav til offentlige investeringer inden for hele social- og familierpolitikken, er nødvendigt at prioritere opgaverne. Jeg tror derfor, at problemkæden er betydelig mere flerradet og ikke så enkel, som familieministeren forestiller sig. Familieministeren er åbenbart også selv i tvivl, siden det i fremsættelsestalen som nævnt anføres, at ministeren tror, at man ved gennemførelsen af ændringerne vil have løst en del af den enlige moders problemer. Det er selvfølgelig en fordel at få løst en del af problemerne; det ville være en større fordel at få problemerne løst rigtigt.

I det kommende udvalgsarbejde, som venstre tilsiger sin støtte, vil vi gerne have undersøgt, om man har fremskyndet nogle problemer på bekostning af andre lige så vigtige, og om man er kommet til at udskyde nogle problemer, men ikke formindske dem. Væsentligt er jo bl. a. stadig, hvor mødrene kan få deres børn anbragt, når de efter 4 måneders forløb skal arbejde ude igen eller skal i gang med en uddannelse.

Vi vil altså også fra venstres side gerne medvirke til, at familieministerens tvivl kan blive til sikkerhed, så problemerne bliver løst rigtigt og i den rigtige rækkefølge. Vi erkender, at problemerne for den enlige moder er store og bør løses; derom skal der ikke være tvivl.

[Eva Rée.]

Den bedste løsning ville selvfølgelig være, om problemerne kunne løses både for den enlige moder og for andre mødre samtidig, men da de økonomiske midler er så sparsomme, som tilfældet er, når vi måske længst og løser de mest påtrængende problemer først ved at søge den individuelle løsning, som vil kunne give en bedre, også økonomisk bedre, hjælp til adskillige mødre end en generel løsning.

Asgar Jensen: Ved behandlingen af lovforslaget om børnetilskud og andre familiefordelinger rejste det konservative folkeparti spørgsmålet om en særlig støtte til mødre med små børn, og vi pointerede, at der vel kunne være store problemer for den enlige moder, men at der efter vor opfattelse lige så vel kunne være problemer for gifte mødre med små børn. Vi var derfor også indforstået med, at spørgsmålet blev behandlet i et særligt udvalg.

Det forslag, som familiens minister her har fremsat, bærer præg af at være hastværksarbejde således at forstå, at forslaget ikke vil være i stand til at løse de foreliggende problemer. Ordførerne har fået første korrektur af betænkningen, og den giver udtryk for, at udvalget ikke helhjertet selv går ind for noget forslag, men kun har afgivet en delbetænkning, hvori forskellige mulige løsninger på spørgsmålet er omtalt. Det forekommer mig, at det havde været rimeligt, om ministeren havde afventet betænkningens offentliggørelse, da spørgsmålet netop trænger til en grundig offentlig debat.

Da udvalget ikke går ind for et bestemt forslag, har ministeren jo været helt frit stillet, men til gengæld synes det altså, som om betydelige overvejelser endnu er fornødne.

Der siges i betænkningen, på side 14 — hvorfra jeg gerne vil have lov at citere; tingets medlemmer kender jo ikke betænkningen — følgende:

„Udvalget lægger derfor afgørende vægt på, at en eventuel nyordning med udvidet barselhvile ud over, hvad børnetilskudsloven giver mulighed for, udformes således, at der — hverken direkte eller indirekte — lægges et pres på moderen i retning af, at hun i en bestemt tid

efter fødsel afholder sig fra at tage udearbejde. En eventuel udvidet barselhvileordning bør derfor tilrettelægges således, at moderen selv kan vælge, om hun vil have udearbejde eller ej, således at eventuelle støtteforanstaltninger indskrænkes til at fjerne de hindringer af økonomisk eller anden art, der måtte stille sig i vejen for dette hendes frie valg.“

Det synes jeg er et godt grundlag, og jeg synes næsten, man kan spore i det, at de, der har skrevet det, har tænkt på, at alle mødre, også de gifte, burde have et sådant frit valg.

Når ministeren nu kun tænker på de enlige mødre, er det med den begrundelse, at i et ægteskab vil efter ministerens opfattelse den ene kunne blive hjemme og passe barnet, medens familien lever af den andens indtægt. Det er i mange tilfælde en meget forenklet fremstilling af en sådan families vilkår, idet både økonomiske og andre vilkår ikke altid vil give en familie en sådan valgfrihed.

Det synes desværre, som om familiens minister ikke med sit lovforslag har noget familiepolitisk sigte. Forslaget vil netop komme til at præmiere børnefødsler uden for ægteskab. I dag er det da sådan, at de fleste søger at blive gift, inden de får børn; men bliver nærværende forslag til lov, vil det sige, at når en ung moder undlader at gifte sig, får hun efter forslaget 3.240 kr., som hun måtte miste, såfremt hun giftede sig. Man må vist sige, at det er en besynderlig form at røgte de familiepolitiske opgaver på.

Jeg skal naturligvis ikke her ved første behandling komme ind på en lang række detaljer, hvorom der kan være tvivl, men kun nævne få principielle ting, hvoraf man kan se, at der er grund til at overveje forslaget nærmere. Jeg skal heller ikke ved de få ting, jeg nævner, forpligte ministeren til at svare ved denne lejlighed. Vi må jo have tingene arbejdet igennem i et udvalg.

Hvorledes er det mon tanken at lovforslaget skal forstås med hensyn til unge piger under 18 år, når de bliver mødre? Forældrene har jo forsørgerpligt over for sådanne unge piger under 18 år og får børnebidrag og eventuelt en række andre bidrag til sådan en ung pige. Skal for-

[Asger Jensen]

ældrene fortsat have disse tilskud, medens den unge pige får den her omhandlede hjælp?

Man kan vel også befrygte, at den såkaldt sociale separation fremtidig vil være mere fristende. Har man mon tænkt på, hvad der vil ske, hvis der finder et faktisk samliv sted, f. eks. derved at et ungt par venter med at gifte sig, indtil moderen har sine tilskud hjemme, men alligevel opretter et samliv?

Der er også problemer, hvis en ung pige bliver boende hos sine forældre og altså dermed opfylder forslagets formelle krav om at have barnet hos sig, men hvor hun måske helt overlader pasningen til bedstemoderen. Og hvad med en ung pige, der f. eks. bor på mødrehjem og har barnet hos sig dér; er hun berettiget til det her omhandlede tilskud?

Hvis man overhovedet vil gå ind på ministerens tanke om, at de enlige mødre skal have en særstilling, tror jeg, der bliver mange enkeltheder, som et folketingsudvalg må gennemarbejde.

I nogle afsluttende bemærkninger siger udvalget på side 22 i betænkningen:

„Udvalget har i det foregående afsnit omtalt forskellige muligheder for at støtte den enlige eller vanskeligt stillede gifte moder i den første tid efter fødslen. Det må imidlertid fremhæves, at man ikke mener derigennem at have angivet en løsning på disse mødres mangfoldige problemer. Der vil i et stort antal tilfælde være behov for langt mere vidtrækkende støtte og vejledning gennem en periode, som for de socialt og helbredsmæssigt svagest stillede kvinder må begynde allerede under graviditeten.“

Det er jo ikke nogen varm anbefaling, og man sporer altså en betydelig usikkerhed med hensyn til, om man er nået frem til et holdbart resultat. Det konservative folkeparti har også sine tvivl om, hvorvidt ministeren har haft en heldig hånd med sit forslag. Det er i hvert fald ikke i overensstemmelse med de tanker, vi har fremført, idet vor bevæggrund har været ønsket om en bedre familiepolitik. Forslaget her synes nærmest at gå i modsat retning, men

vi vil naturligvis ikke afvise at forsøge i et udvalg, om vi kan nå frem til et resultat, som kan være tilfredsstillende for os.

Hanne Reintoft: Ved behandlingen af loven om børnetilskud og andre familiefordeligheder var udvalget ganske rigtigt sidste år inde på, om man i en længere periode end efter gældende lov skulle yde mødre med nyfødte børn en form for kompensation for at være hos børnene. Man henviste fra flere sider til de mere eller mindre verificerede fornemmelser, man har af, at moderen helst i op til flere år bør være om sit lille barn, og endelig til vor katastrofale mangel på daginstitutioner.

Der var i udvalget tale om, at man kunne yde moderen en kompensation i helt op til 2 år for at blive hjemme fra arbejde og passe barn. Socialistisk folkeparti måtte vende sig herimod af flere grunde. For det første fordi vi mener, det vil forringe kvindens stilling på arbejdsmarkedet ganske alvorligt, hvis hun måske i flere perioder skal være væk fra sin arbejdsplads i årevis, for det andet fordi vi nærede frygt med hensyn til hendes gentilpasning efter så langt et fravær, belært af vore erfaringer fra revalideringsarbejde. For det tredje ville det ikke være økonomisk muligt gennem 2 år at yde et beløb af en sådan størrelse, at det kunne blive andet end en fattigmandstilværelse for mor og barn, og for det fjerde mente vi, at et sådant beløb eventuelt skulle tildeles enhver moder, der så måtte bestemme, om hun ville blive hjemme eller anvende pengene til børneoplysning, for vi ville ikke indføre hårdere samfundsmæssige vilkår for de kvinder, der foretrækker at arbejde, end for dem, der går hjemme. Endelig var vi for det femte meget bange for det argument, at man kunne spare på det stærkt forsømte vuggestue- og børnehavebyggeri.

I den betænkning, der nu danner grundlag for det foreliggende lovforslag, erkendes det også ganske klart, at det statsfinansielt vil være ret umuligt at yde så store beløb — det vil koste omkring 600 mill. kr. om året at yde en sådan hjælp, en byrde, som det for øjeblikket vil være umuligt at pålægge samfundet, hvis man da ikke vil spare på andre punkter; vil man det, må

[Hanne Reintoft.]

vi tage sagen op i et nyt lys med de her skitserede principper som grundlag.

Under sagens behandling dengang foreslog SF, at alle kvinder skulle have ret til 4 måneders barselhvile med fuld løn-kompensation; det skulle simpelt hen gælde alle. De normale ca. 6 ugers barselhvile, der nu tilbydes de fleste erhvervende kvinder, er for lidt. De færreste kvinder er fysisk og psykisk rede til at gå i arbejde 6 uger efter en fødsel, og barselhvilen efterfølges meget ofte af sygedage før eller senere.

Nu ser vi her et lovforslag, der tager sigte på at give enligstillede kvinder en vis ydelse i 4 måneder efter en fødsel, en periode, der af professor Lise Østergaard er fremhævet som næsten den vigtigste for moder-barn-forholdet. Desværre har det jo meget lidt at gøre med ideen om 4 måneders barselhvile med fuld løn til alle. Dels drejer det sig om en form for offentlig ydelse, der, omend ikke helt ringe, dog vil sænke netop den enligstillede kvindes levestandard betydeligt, dels drejer det sig kun om en ganske bestemt, snævert afgrænset kvindegruppe, der nok er erkendt som en socialt truet gruppe, men som dog ikke er alene om at udgøre de svageste stillede, og som næppe altid er tjent med at blive udskilt som en helt særegen del af samfundet.

Lovforslaget får næppe aktualitet for enligstillede kvinder med uddannelse eller i vellønnede og trygge ansættelsesforhold. Når vi ikke fra SFs side ganske vil afvise det, er det i erkendelse af, at kvinden på det almindelige arbejdsmarked, kvinden i industri og handel, kan have så belastende arbejde, at den tilbudte hjælp, sin beskedenhed til trods, kan være en hjælp. Jeg har fået dette bekræftet ved samtale med flere af arbejderbevægelsens kvinder. Men jeg må slå fast, at målet må være fuld løn-kompensation til alle fødende kvinder i en rimeligere tid end efter de gældende regler. Skal der ydes en særlig statslig kompensation til alle kvinder med spædbørn, må

man principielt arbejde henimod, at den ydes til såvel udearbejdende som ikke-udearbejdende kvinder, således at de selv kan vælge pengenes anvendelse, om de foretrækker at betale hjælp eller at bruge den som lønkompensation.

Daginstitutionbyggeriet må forceres helt, helt anderledes, end det er tilfældet, selv om det er gået lidt bedre i den sidste tid. En lov om pengeydelse til fødende kvinder bør aldrig kunne bremse dette institutionsbyggeri.

Om det konkrete lovforslag må SF sige følgende:

Med støtte i den foreliggende betænkning må tilbud om en sådan ydelse på 810 kr. månedlig udstrækkes til en noget større kvindegruppe, idet den også må omfatte kvinder, der er gift med mænd, der er umulige eller meget ringe forsørgere på grund af enten sociale vanskeligheder eller arbejdsmarkedets lavtlønsproblem, eller fordi manden er folke- eller invalidepensionist.

Dernæst vil jeg slå fast, at der ikke må følge nogen form for kontrol med ordningen. Lever kvinden alene, således at man af folkeregister, bidrags- og skatteforhold kan konstatere, at hun er alene, så må enhver snusen i hendes privatliv udelukkes. Vi lider her i landet af en sand rædsel for socialt bedrageri. Denne misbrugsterror koster en utrolig bunke penge til administration, og dele af vort sociale apparat er stadig så lidet tiltrækkende, at det kun anvendes af de få personer, der af en eller anden grund faktisk er behovstrængende på grund af sociale og psykiske vanskeligheder. Skulle vi have et nytårsønske, måtte det være, at man ville udvise lige så stor omhu for at komme skattesnyderiet herhjemme til livs; det ville givet være mere givende for statens budget end jagten på vores få og sølle socialbedragerere.

Endelig må det tilføjes, at vi kan anerkende, at hjælpen skal ydes efter et retsprincip og ikke efter et skønsp princip, da vi har erfaring for, at dette skøn udøves

[Hanne Reintoff.]

forskelligt fra landsdel til landsdel og fra institution til institution. Men SF kan ikke gå med til, at der med hjælpen følger nogen form for tvungen rådgivning, tvungen omskoling eller revalidering. Vi må også her følge den tilbudstanke, der er ved at blive kendetegnet for moderne sociallovgivning: den eneste pligt, der i denne forbindelse lovfæstes, må være kommunernes allerede indførte pligt til at tilbyde truede familier familievejledning. Man kan tilbyde de kvinder, der modtager denne hjælp, vejledning, og de må så selv vælge, om de ønsker den eller ej.

Som sagt vil SF ikke stille sig ganske afvisende, da vi mener, at visse kvindegrupper kan få endog ret megen glæde af loven, specielt hvis gruppen bliver udvidet. SF skal derfor gå positivt til udvalgsarbejdet i tillid til, at familieministeren ikke vil stå fast på socialdemokratiets politiske ordførers ofte gentagne udsagn om, at man ikke er til sinds at rokke sig en tøddel eller at give nogen indrømmelser — i så tilfælde vil loven sikkert blive vanskelig at få bugseret igennem folketinget.

Grethe Philip: I fremsættelsestalen omtaler ministeren de drøftelser, der i sin tid blev ført i det folketingsudvalg, der behandlede børnetilskudsloven. Drøftelserne vedrørte bl. a. mulighederne for at yde økonomisk støtte i tilfælde, hvor moderen afholder sig helt eller delvis fra arbejde uden for hjemmet for at passe sit barn i en vis tid.

Det fremgår af betænkningen fra udvalget, at ministeren gav tilsagn om at ville nedsætte et hurtigt arbejdende udvalg til behandling af spørgsmålet. I den betænkning fra det af ministeren nedsatte udvalg, der nu er offentliggjort, og som er blevet omdelt her i tinget, drages der ingen konklusioner, men opstilles kun en række forskellige muligheder for støtte til den enlige eller vanskeligt stillede moder i den første tid efter fødslen. Betænkningen giver således ikke megen vejledning om de veje, man bør betrede, derimod får man et stærkt indtryk af, hvor differentieret hele problemet er, ligesom man forstår, at der i udvalget har været divergerende opfattelser af, om en eventuel støtte skal gives efter et retsprincip eller efter et skønprincip. Jeg må

stærkt beklage, at det ikke har været muligt at nå frem til en mere klar standpunkttagen til vejledning for folketinget.

Udvalgets overvejelser vedrører særlig støtten lige efter en fødsel, og det af ministeren stillede forslag samler sig også om barselhvileproblemerne. Jeg vil dog gerne her nævne, som det allerede er gjort af tidligere ordførere, at vore drøftelser i det nævnte folketingsudvalg gik betydelig videre, og at jeg for min del ikke mindst har været interesseret i en grundigere undersøgelse af mulighederne for af offentlige midler at supplere en enlig mors erhvervsindtægter, således at det derved blev gjort hende muligt at nøjes med deltidsarbejde. Jeg er nemlig stadig af den opfattelse, at det for mange enlige mødre må være en helt urimeligt stor arbejdsmæssig og psykologisk belastning at skulle klare tilværelsen som eneforsørger og eneopdrager i det daglige. Men samtidig vil jeg gerne understrege — særlig efter at vi nu har hørt socialistisk folkepartis ordfører tale om faren ved, at kvinden i en tid holdes hjemme hos sit barn hele dagen — at jeg lægger stor vægt på, at den enlige mor ikke isoleres, men bevarer sin tilknytning til arbejdsmarkedet med alle de impulser, det kan give hende. Det, jeg som sagt gerne vil have nærmere undersøgt, er mulighederne for at supplere indtægterne ved deltidsarbejde, ikke mulighederne for, at kvinden kan blive helt hjemme. Familieministeren har ikke taget hele dette, jeg må indrømme langt mere omfattende problem op i denne omgang, men har begrænset sig til det mere kortstuede: barselhvileperioden.

Lovforslaget rejser en række principielle problemer; for det første: er det ønskeligt som foreslået af ministeren at skille de enlige mødre ud som en særlig gruppe her, hvor det drejer sig om barselhvilebestemmelsen? Vi har allerede mødt en hel del af indvendingerne bl. a. i indlæg i pressen. Der er den mere følelsesbetonede uvilje imod at slå en ring om netop denne kategori af mødre; der er frygten for misbrug i form af udsættelse af ægteskab til 4 måneder efter fødslen, og der er forskelsbehandlingen i forhold til visse grupper af gifte mødre, der kan være lige så dårligt stillet. Jeg mener ikke, at man uden videre kan se bort fra disse betæneligheder; jeg finder

[Grethe Philip.]

det sandsynligt, at nogle unge vil føle sig tilskyndet til at udskyde ægteskabet, men jeg tror ikke, det bliver ret mange; det vil stadig ikke være nogen ønsketilværelse at være ugift mor med al den risiko, der ligger heri. Jeg er principielt heller ikke så bange for en udvidet støtte, der ikke gælder samtlige mødre, men specielt de enlige. Som gruppe betragtet er og bliver de enlige mødre et særlig truet udsnit af befolkningen, og familieministeren skal ikke have utak for særlig at have opmærksomheden rettet mod denne gruppe, der så ofte af socialpolitikere og sociologer fremhæves som hørende til de svagest stillede i samfundet. Når det fra visse sider undertiden fremholdes, at hvad vi skal gøre for de enlige mødre, skal vi også gøre for samtlige mødre, så er det en tale, der i mine øren klinger nok så hul. Vi ved jo nemlig kun alt for godt, at der ikke er økonomiske muligheder inden for en overskuelig årække for f. eks. at gennemføre en klækkelig forhøjelse af børnetilskuddet til samtlige småbørn. Hvor tiltalende det end er som et langtidsmål, er tanken om en gennemførelse heraf ikke så realistisk på kort tid, at det bør hindre en støtte til enlige mødre; det ville heller ikke være realistisk at tænke sig, at samtlige mødre skulle være berettiget til en ydelse som den her påtænkte i 4 måneder efter fødslen.

For mig at se er den værste anke imod lovforslaget, at man ikke samtidig sikrer en tilsvarende støtte som den, der her tilbydes de enlige mødre, til gruppen af tilsvarende svagt stillede gifte mødre. Jeg tænker her bl. a. på den purunge læringshustru, der ikke har haft tilstrækkelig lang tilknytning til arbejdsmarkedet til at blive berettiget til barseldagpenge efter de almindelige regler. Vi må i udvalget nøje drøfte, hvilke hjælpemuligheder der står åbne for de gifte svagtstillede mødre af forskellige kategorier, set i lys af dette lovforslag.

Et andet principielt problem, der rejses i forbindelse med lovforslaget, er spørgsmålet om retsprincip eller skønprincip ved hjælpens ydelse. Retsprincippet har unægtelig mange fordele, både i retning af lettere administration og mere ensartet sagsbehandling, således som vi ofte tidligere ved

forskellige lejligheder fra mit partis side har gjort gældende. Man må vel også sige, at netop disse sager ikke egner sig for skøn, hvis skønnet skal udøves ude i småkommunerne. Men har der alligevel ikke sideløbende med retsprincippet indsneget sig et vist mål af skøn i lovforslaget? Jeg tænker på lovforslagets nr. 4, hvorefter retten til at modtage den omtalte ydelse er betinget af, at moderen følger eventuelle anvisninger fra et revalideringscenter eller et arbejdsanvisningskontor. Det fremgår ikke klart af bemærkningerne til lovforslaget, om anvisningen, som hun skal følge som forudsætning for at få hjælpen, f. eks. kan bestå i at påtage sig deltidsarbejde inden for de første 4 måneder efter fødslen, eller om det kun drejer sig om anvisninger for tiden derefter. Hvad jeg her ønsker at kommentere, er ikke det mere eller mindre ønskelige i, at en enlig moder går hurtigt i arbejde, men blot, at det står uklart, om der er tale om et rent retsprincip for ydelse af den økonomiske støtte i efterbarseltiden.

Ved lovforslaget indfører man i realiteten en barselhvileperiode på 4 måneder efter fødslen for enlige mødre, det vil altså sige en længere periode end for nogen anden gruppe kvinder. Jeg forstår, at der blandt de sagkyndige er delte meninger om, hvorvidt det nu netop for de enlige mødre er ønskeligt at give en så lang barselhvile. Under alle omstændigheder finder jeg det betænkeligt, at den her omtalte barselhvile udelukkende går på tiden efter fødslen, når vi tager i betragtning, at der netop blandt de ugifte mødre er særlig mange for tidlige fødsler og dødfødsler og vi jo ellers i adskillige af vore barselhviler regler opererer med muligheder for at tage en del af barselhvileperioden før barslen.

Lovforslaget rejser en række tvivlsspørgsmål. Det gælder f. eks. bestemmelserne set i relation til anden lovgivning. Jeg kan blot nævne spørgsmålet om, hvorvidt der vil være adgang til først fuldt ud at udnytte funktionærlovens regler om at tage barselhvile i 3 måneder før og 2 måneder efter fødslen for senere at følge op med yderligere 2 måneder efter denne lov. Er det meningen, og i så fald: er det rimeligt?

Som loven er formuleret, vil den give en fordel til den ugifte moder, der vel bor sammen med den formodede fader, men hvor

[Grethe Philip.]

faderskabet endnu ikke er fastslået. Er dette gennemtænkt, og er det rimeligt?

Og endelig: når der i lovforslagets nr. 2 blandt indtægter, der skal fradrages i ydelsen, nævnes bidrag til moderens underhold efter lovgivningen om retsforholdet mellem ægtefæller, er der da tænkt på det faktisk erlagte bidrag eller på bidrag, kvinden har krav på?

Jeg nævner blot disse ting som eksempler på forskellige uklårheder, som jeg ikke vil bede ministeren redegøre for her i tinget, men som vi må have drøftet i folketingsudvalget.

Må jeg slutte med at sige, at jeg føler mig overbevist om familieministerens gode intentioner og gerne vil sige tak for et oplæg til forbedringer for den enlige moder. Som børnetilskudsloven nu er udformet, er en del af de unge enlige mødre blevet stillet vanskeligere end før, fordi de i særlig grad rammes af skærpelsen af barsel-hvilebestemmelserne. Det bør vi rette op på. Om dette forslag så netop er det rigtige, tør jeg i dag ikke tage stilling til. Der er adskilligt, der bør drøftes i et udvalg, og jeg håber, ministeren vil være åben for de overvejelser og forslag, der kan komme frem i udvalget. Når alt kommer til alt, er det jo de særlig truede, de særlig vanskeligt stillede mødre, gifte som ugifte, vi gerne vil hjælpe. Meget kan nås gennem økonomiske ydelser, men en virkelig effektiv hjælp vil som regel yderligere kræve individuel vejledning og rådgivning og praktisk støtte til anbringelse af børnene, når moderen går i arbejde. Dette forslag må derfor også ses i nær relation til de muligheder, der fremover vil blive for at opnå kontakt med mødrene og yde dem den fornødne støtte til tilrettelæggelse af deres tilværelse. Hidtil er denne vejledende støtte i det store og hele blevet ydet af mødre-hjælpen, og det vil derfor også være rimeligt særlig at fæstne sig ved mødrehjælpens fremtidige støttemuligheder under de videre overvejelser vedrørende forslaget. Jeg lægger stor vægt på, at der ikke med dette lovforslag sker begrænsninger i den individuelle støtte, der ydes gennem mødre-hjælpen i dag, men at man tværtimod overvejer en udbygning.

Jeg skal hermed give tilsagn om at medvirke til en åben drøftelse af lovforslaget.

Inger-Lise Bech Hansen: Det af familieministeren fremsatte lovforslag om ændring af lov om børnetilskud og andre familieydelse indeholder en nyskabelse i lovgivningen om støtte til mødre i forbindelse med fødsel, som jeg principielt kan slutte mig til, men jeg vil dog komme med nogle få bemærkninger hertil.

Således som lovforslaget er formuleret, tager det alene sigte på enlige mødre. I sine bemærkninger fremfører familieministeren som begrundelse herfor, at en familie, i hvilken ægtefællerne lever sammen, har mulighed for at klare sig for den ene ægtefælles indtægt, således at den anden ægtefælle kan varetage pasningen af barnet, mens den enlige moder ikke har denne mulighed. Denne begrundelse forekommer mig at være mindre velgennemtænkt, og jeg vil gerne begrunde min opfattelse.

Jeg er enig med ministeren i, at den enlige moder ikke har nogen valgmulighed, og jeg kan helt tilslutte mig, at der sikres hende den fornødne støtte, men jeg er uenig med ministeren i påstanden om, at det alene er den enlige moder, der er afskåret fra at vælge. Familien med de mange børn, hvis økonomi er afhængig af moderens supplerende indtægt, har heller ingen valgmulighed. Familien, hvor faderen er under uddannelse og familiens økonomi i uddannelses-tiden hviler på hustruens indtjening, har heller ingen valgmulighed, for det kan da ikke være i samfundets interesse, at han skal opgive sin uddannelse.

Det må under udvalgsarbejdet være muligt at få indflettet en bestemmelse om, at denne ydelse også kan gives i de heromtalte tilfælde, altså gives efter et trangskriterium.

For den enlige moders vedkommende er det jo fastslået, at ydelsen bygger på retsprincipet; lovforslaget siger udtrykkeligt, at moderen har ret til ydelsen. Jeg står derfor ganske uforstående over for, at man stiller betingelser for, at moderen kan få denne ydelse. Denne sammenblanding af retsprincip og skønskriterium i forhold til den enlige moder forekommer mig urimelig, og den vil ganske givet give anledning til vilkårligheder. Derimod er det fortræffeligt,

[Inger-Lise Bech Hausen.]

at ministeren senere tager højde for, at moderen får vejledning og støtte.

I øvrigt er der nogle punkter i dette lovforslag, som udvalget endelig må overveje nøje. Loven må jo ikke gerne kunne omgås; det, at man kan få en ydelse som enlig moder, skulle jo ikke være en opfordring til at undlade at gifte sig eller til at undlade at få faderskabet fastslået på et tidligt tidspunkt.

Ministeren for familiens anliggender (Camma Larsen-Ledet): I dagspressen har man advaret partierne her i folketinget mod at tage imod dette forslag, man har direkte sagt, at det burde afvises; men jeg har dog kunnet konstatere her i dag, at der er ingen partier, der har afvist det, og det vil jeg gerne udtrykke min glæde over.

Lovforslaget om støtte til den enlige moder tilsigter ingeniende en endelig løsning for den vanskeligt stillede gruppe, som de enlige mødre udgør, og det vil jeg gerne have slået fast fra starten. Når der fra forskelligt hold er givet udtryk for, at dette forslag ikke helt dækker — eller tilnærmelsesvis dækker, siger andre — det, man havde ventet, vil jeg anføre, at man jo af betænkningen kan se, at det, man er nået frem til, er det, man mente var økonomisk muligt; i den anledning vil jeg gerne have lov at citere, hvad der står i betænkningen; der står nemlig:

„Det synes derfor rimeligt begrundet i første række at overveje indførelse af en ydelse til enlige mødre...“

Det er dog trods alt en henvisning til, hvad man mener er overkommeligt på nuværende tidspunkt. Det er rigtigt, at betænkningen rummer ingen konklusion, så i og for sig kunne jeg have følt mig frit stillet og have gået ud over det, man her siger i betænkningen, men jeg har altså ikke ment at kunne gå længere i første omgang.

Når det fra konservativ side siges, at man slet ikke forstår, at jeg som familierminister kommer med et forslag af denne art, som ikke har noget med familiepolitik at gøre, så er jeg noget overrasket, for i min terminologi er en moder med et barn eller en fader med et barn eller med børn en familie. Så jeg synes absolut, at her er

tale om et forslag, der er positivt over for familien.

Den økonomiske støtte, der her er tale om, omfatter altså i første omgang kun de enlige mødre. Det er her blevet sagt fra forskellig side, at man kunne have tænkt sig forslaget omfattende andre grupper, og nævner lærlinge, der er gift, eller andre ægtefolk med meget små indtægter; dermed er vi inde i akkurat den samme debat, vi havde i forbindelse med børnetilskudsloven, hvor vi ønskede, at et ekstra børnetilskud skulle komme netop de grupper til gode, som havde de meget små indtægter, og vi havde jo svært ved at finde frem til det, der var ret og rimeligt; også derfor har jeg i første omgang undladt at gå videre end til de enlige mødres behov for støtte.

Meningen er at give denne støtte i 4 måneder for at kunne give den enlige moder en mulighed for at have tid og ro til at omstille sig til den nye proces, og hun bliver i og for sig ikke bedre stillet end funktionærerne, der i 5 måneder i alt, tidligst 3 måneder før, men længst 3 måneder efter, har ret til halv løn. Jeg kan heller ikke se, at de enlige mødre er bedre stillet end de funktionærer, som har en god særoverenskomst, der siger, at de kan opnå halv løn i indtil 5 måneder efter fødslen, hvis de arbejder, lige til fødslen finder sted. Der er altså ikke tale om, at vi sætter kvinderne her i en ret meget bedre situation end andre grupper, som lovgivningen omfatter. Og dem, der siger i dag, at de er en lille smule betænkelige ved, at man nu giver enlige mødre mulighed for at være hjemme i hele 4 måneder, vil jeg gerne have lov at spørge: er man da så ikke betænkelig, også hvad angår funktionærerne? Jeg nærer ikke den betænkelighed, men der må dog kunne drages en parallel her — det vil jeg gerne sige til de ordførere, som giver udtryk for, at de er betænkelige ved, at man giver de enlige mødre hjælp i hele fire måneder.

Jeg er selv indstillet på en ligestilling med hensyn til barselvile, og jeg mener også, man skal tilsigte en sådan; det har jeg i øvrigt tidligere givet udtryk for fra denne talerstol i forbindelse med loven om børnetilskud og andre familieydelse. Det må vi tilsigte. Men vi ved jo også i dag, at der sidder en kvindekommision, som bl. a. er ved at

[Ministeren for familiens anliggender.]

samle stof til noget sådant, og jeg mener udmærket man kan vente tiden ud, indtil kvindekommisionen har talt i så henseende. Men da vi også ved, at der kan gå en rum tid endnu, har jeg altså ladet mig friste til at imødekomme en gruppe af kvinder, som jeg i høj grad fornemmer har hjælp behov.

Jeg skulle måske ved denne lejlighed lige minde om, at jeg gav folketingsudvalget, som beskæftigede sig med lovforslaget om børnetilskud og andre familieydelse, løfte om at skrive til socialreformkommisionen for at bede den tage med i sine drøftelser, hvorvidt der måtte være anledning til at indføre bestemmelser om en kollektiv finansiering af en ydelse til kvinder, der er fraværende fra deres arbejde i forbindelse med graviditet og fødsel. Det siger sig selv, at det foreligger der ikke noget svar på på nuværende tidspunkt; det må ind i den store mølle, der går antagelig nogen tid, inden vi også derfra får noget svar.

Social tryghed er ikke mindst vigtig for den enlige moder, og igennem mange år har mødrehjælpen været den instans, som mere end nogen har hjulpet denne kategori af kvinder. Og her har hjælpen været individuel, og det må den vel nødvendigvis være, når vi her laver love og finanslove, der siger, at mødrehjælpens bevillinger kun kan blive til rammebevillinger. Når der i dag fra venstres side er givet udtryk for, at vi bør tildele mødrehjælpen betydelig større midler, så er vi i og for sig ikke uenige, men når der i går i Politiken i en kronik skrevet af socialrådgiver Tine Bryld står noget om, at man fra politisk hold ikke betragter den enlige moder med de briller, som det kunne være ønskeligt, så hentyder Tine Bryld til, at der er for få penge i mødrehjælpen både til uddannelse og til støtte til den enlige moder. Er det rigtigt? Jeg tror da ikke, at der i dette finansår er for få penge. For jeg er kommet i den temmelig ejendommelige situation, at en del mødrehjælpsinstitutioner har måttet erklære, at de ikke i indeværende finansår er i stand til at bruge de bevillinger, vi har givet dem. Jeg ved ganske vist, at pengene skal nok blive brugt alle sammen rub og stub; der bliver ikke en øre tilbage. Ingen skal glæde sig til et overskud, for man har jo lov til inden for den bestående regel at flytte økonomisk hjælp fra en

institution til en anden, og Københavnsinstitutionen kan bruge alle de penge, der overhovedet er at få fat i. Men der er altså en del institutioner landet over — og der er flere, end jeg i og for sig synes er rimeligt — som afviser både at kunne bruge den økonomiske støtte og uddannelseshjælpen.

Der er fra Dansk Kvindesamfund tilgået mig en skrivelse, hvoraf fremgår, at det mener, at det foreliggende lovforslag bør afvises. Jeg forstår i og for sig godt Dansk Kvindesamfund, hvis det sker ud fra et ligeretsprincip, men hvis Dansk Kvinde-samfund spurgte gruppen af enlige mødre, hvilken stilling det skulle have taget, tror jeg, at Berlingske Tidende eller B. T. i dag klart igennem en enquete blandt enlige mødre kunne give os det billede, at så ville de enlige mødre anbefale Dansk Kvinde-samfund at bakke forslaget op. Men nu er det altså kvinder, som vil ligeret, der taler, og så må forslaget naturligvis afvises.

Jeg finder det i høj grad nødvendigt at få understreget, at der må indføres et retsprincip i forbindelse med en støtte til den enlige moder af en sådan art som den, jeg her foreslår, i 4 måneder efter fødslen. Jeg ved, at både kommuner og mødrehjælpsinstitutioner ville bedømme sagen, hvis der var tale om et skønprincip, så forskelligt fra landsdel til landsdel, at jeg ikke kan se, det ville være rimeligt, at en moder netop i den situation, som hun befinder sig i lige efter en fødsel, skulle være genstand for bedømmelse ud fra et sådant princip. Jeg mener, at retsprincippet er det rigtige her.

Jeg er klar over, at lovforslaget må gennemgås meget nøje i et udvalg, og at der vil blive mange spørgsmål at stille til mig, men jeg tror, at loven er nødvendig for den enlige moder, netop fordi hun, som vi ved, er meget, meget ømtålig i perioden lige efter, at et barn er født. Og jeg er af den opfattelse efter at have talt med flere fagforeningskvinder og flere forbund, at netop denne lov vil imødekomme en gruppe kvinder, som har det vanskeligt, ikke mindst i perioden lige efter fødslen.

Men når man giver denne økonomiske hjælp, er ikke dermed sagt, at man har virket både til bunds og til tops. Jeg har også givet udtryk for i bemærkningerne til lovforslaget, at man kun hjælper et stykke på vej, og at kvinden ud over den økono-

[Ministeren for familiens anliggender.]

miske hjælp også skal hjælpes til f. eks. uddannelse eller omskoling eller måske til arbejde eller til revalidering. Og den omstændighed, at kommunen også kan være behjælpelig med i mange tilfælde at skaffe enten privat dagpleje eller en plads i en vuggestue, kan også betyde en støtte for den enlige moder. Men det, man må tilsigte ud over denne støtte i de 4 måneder, er at give kvinden hjælp til selvhjælp.

Der er såvel i dagspressen som her i dag givet udtryk for, at loven kan misbruges. Det udvalg, som har afgivet den betænkning, jeg omtalte, har ikke haft den opfattelse, at der var grund til i selve betænkningen at sige noget om et eventuelt misbrug, idet det var overbevist om, at hvis loven blev misbrugt, ville det ikke ske i større målestok, end en del andre love af lignende slags bliver misbrugt. Jeg deler ganske udvalgets stilling til dette spørgsmål; jeg tror ikke på, at den vil blive misbrugt så groft, at der ville være grund til at skride ind. Men vi får jo se, hvis lovforslaget bliver en realitet, hvem der får ret.

Jeg vil gerne sige til SF's ordfører, fru Hanne Reintoft, at jeg er meget venligt indstillet over for at give indrømmelser; jeg ved, at dette lovforslag skal gennemgås i enkeltheder, og at der er mange spørgsmål, der skal afklares, og jeg vil netop meget gerne stille mig positivt over for de helt principielle ting, som vi må tage op til drøftelse.

Men jeg vil gerne til slut endnu en gang slå fast, at jeg med dette lovforslag ikke har tilsigtet en endelig løsning på den enlige moders problemer. Det er kun tænkt som en hjælp, indtil kvindekommisionen har talt og vi så på bred basis kan få beskæftiget os for alvor med den enlige moders problemer. Jeg vil da også tro, at vi senere hen i et udvalgsarbejde må beskæftige os med de grupper, som er økonomisk ringe stillet, og som også kunne have en sådan hjælp behov.

Jeg takker for modtagelsen af lovforslaget.

Eva Rée: Blot en ganske kort bemærkning. Familienministeren gav oplysning om, at mødrehjælpen ikke var i stand til at bruge de bevillinger, man havde fået til

uddannelseshjælp. Jeg må sige, det er temmelig nye og overraskende oplysninger, og det er et spørgsmål, jeg meget gerne vil have undersøgt nærmere som noget af det første i udvalgsarbejdet, idet det nemlig ikke harmonerer med det, der, så vidt jeg husker, stod i mødrehjælpen's årsberetning, hvor det netop, som jeg sagde, blev oplyst, at mødrehjælpen havde måttet afvise selv fuldt berettigede ønsker om hjælp til uddannelse, fordi man ikke havde haft økonomisk mulighed for at imødekomme ønskerne. Jeg mener også at kunne huske, at mødrehjælpen har været adskillige år om blot at kunne hjælpe, jeg tror, det er omkring 600 mødre, med uddannelseshjælp.

Ministeren for familiens anliggender (*Camma Larsen-Ledet*): Jeg håber, jeg fik sagt, at mødrehjælpen i indeværende finansår ikke kunne bruge alle de penge, den har fået bevilget. Selve beretningen fra mødrehjælpen drejer sig jo om fra tiden 1. april 1962 til 31. marts 1966.

(Kort bemærkning.)

Eva Rée: Familienministeren vil hermed bekræfte, at mødrehjælpen har tilstrækkelige bevillinger til uddannelseshjælp?

Ministeren for familiens anliggender (*Camma Larsen-Ledet*): I så godt som alle tilfælde vil der være mere end dækning. Der står i titusindvis af kroner til rådighed fra andre institutioner til de to institutioner, jeg mener har flere penge behov. Lad os nu se — der er kun så kort tid tilbage — om de kan bruge flere, end der er dér: men jeg har altså indtryk af, at mødrehjælpen i København og i Esbjerg er godt hjulpet, hvis de kan få de mange gange 10.000 kr., som andre institutioner frivilligt giver afkald på.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (*Thestrup*): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovfor-

[Anden næstformand.]

slaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om levnedsmidler m. m. har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 7. december, kl. 10 med følgende dagsorden:

1) Tredje behandling af:

Forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

2) Tredje behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om sundhedsplejerskeordninger.

3) Tredje behandling af:

Forslag til lov om anerkendelse og fuldbyrdelse af kendelser vedrørende visse internationale investeringstvister m. v.

4) Anden behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten.

5) Anden behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om nedslag i skatteansættelsen for renteindtægter m. v.

6) Anden behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om investeringsfonds.

7) Anden behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om sømandsskat.

8) Anden behandling af:

Forslag til lov om opsparing på kapitalbindingskonti [af Haunstrup Clemmensen m. fl.].

9) Anden behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om lån til betaling af ejendomsskatter for visse parcel- og rækkehuse.

10) Anden behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov vedrørende personlig skat til kommunen.

11) Første behandling af:

Forslag til lov om ændret dyrtidsregulering af lønninger m. v.

12) Første behandling af:

Forslag til lov om engangsskat for personer for skatteåret 1968-69.

13) Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om husmoderafløsning.

14) Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om ændring af lov om børnetilskud og andre familieydelse. (Støtte til mødre i forbindelse med fødsel).

Mødet hævet kl. 16⁰⁰.

39. møde.

Torsdag den 7. december kl. 10.

Formanden: I skrivelse af gårs dato meddeler undervisningsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om højere forberedelseseksamen,

forslag til lov om ændring af lov om gymnasieskoler,

forslag til lov om ændring af lov om fordeling af udgifterne til statsskoler og kommunale gymnasieskoler og

forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen.

Medlem af folketinget Mads Eg Damgaard har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren foranledige, at bilister, der benytter DSBs færgeoverfarter, telefonisk kan foretage deres pladsreservation, uden at pladsbestillingsbevis skal afhentes på et pladsbilletkontor?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Undervisningsministeren (K. B. Andersen): Herved tillader jeg mig for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændring af lov om højere forberedelseseksamen, forslag til lov om ændring af lov om gymnasieskoler og forslag til lov om ændring af lov om fordeling af udgifterne til statsskoler og kommunale gymnasieskoler.*

I henhold til lov nr. 236 af 8. juni 1966 om højere forberedelseseksamen, der trådte i kraft den 1. august 1967, oprettedes fra efteråret 1967 i alt 16 kurser til denne

eksamen. Heraf henlagdes 11 til seminarier og 4 til gymnasier, medens 1 er et selvstændigt statskursus.

Til disse kurser meldte der sig 1.910 ansøgere, af hvilke den eksisterende kapacitet tillod optagelse af 816. Man må nok skønne, at ca. $\frac{1}{3}$ af ansøgerne næppe var kvalificerede til at gennemføre uddannelsen. Det vil sige, at omkring 450 kvalificerede ansøgere måtte afvises af pladsmæssige grunde.

På baggrund af denne situation må det anses for særdeles ønskeligt at skabe et større antal kursuspladser, således at det i højere grad vil være muligt at tilbyde denne nye uddannelse til alle kvalificerede unge, der har interesse herfor. Det kan yderligere nævnes, at der nu ikke længere vil blive oprettet præparandklasser ved seminarierne, hvorfor der i 1968-69 må ventes et betydeligt større antal ansøgere til kursus, end der har været i indeværende år.

Som anført i bemærkningerne til lovforslagene må det påregnes, at seminarierne på længere sigt næppe vil kunne etablere disse kurser i større omfang. Det vil fremtidig i ret væsentlig grad blive gymnasier, der tager denne opgave op.

Under disse forudsætninger er det formålstjenligt, at også de kommunale gymnasieskoler inddrages i denne virksomhed, også af hensyn til en rimelig geografisk placering af de nødvendige kurser. Det kan i denne forbindelse nævnes, at af de 16 eksisterende kurser ligger kun 4 på Sjælland.

Der regnes med for skoleåret 1968-69 — foruden videreførelse af de eksisterende kurser — at oprette yderligere 15 kurser.

De hidtidige erfaringer med denne nye uddannelse synes at vise, at den fornyelse i uddannelsessystemet, det var hensigten at skabe ved etableringen af højere forberedelseseksamen, virkelig har imødekommet et behov, hvilket også har vist sig gennem ansøgetallene.

Forhandlingerne om den kompetence, der skal gives den nye eksamen, er endnu ikke